

Бяадл-джиргъллэ школмудин залгълдаг батруллгъна болн орн-нутгт эрдм-сургуулин системиг цааранднь делгруллгъна тускар

КПСС-н, ЦК-н болн СССР-н Министрмүдин Советин тезисмүд

(Экльн 236-ч номерт).

Болъ, союзн болн автономн республиксин школмудар кел даслгъна хаалгъд күчнэгдм йовдл күүкдт харгължахнь ил. Ухалв чигн тиим: келн улсин школд гурвн кел дасна: эврэ, орс. деернь нег газад орна кел.

Ямаран келэр сурдг школд күүкдэн огхиг эк-эцкирнъ эврэн медх збв огхин туск тбр шиндж-лх кергтэ. Союзн эсклэ автономн республиксин негнәннь келэр сургъдг школд бичкн күүкд сурх бо. а, тер эврәнъ сансарн чигн орс кел дасдж чадх. Тер мет, кемр бичкн күүкд орс школд сурх болхла, эврәннь дурар союзн эс гидж автономн публиксин негнэ кел дасдж чадх. Болъ, класс тогтах күүкдин нег-келнэ контингент баях-лэ, тегад оч эн тбр хагълдж болх.

Тиим тбр тавлгън — ямаран кел эрк биш дасхиг эк-эцкирин бийснъ таслгън — цугаснь демократичн болх, ямаран чигн деерас хагългч йовдлмудиг уур-улх, сургуульчирин кел даслгъна күчрдлггит гет-лгх. Туслнь эв-аргънь уга болдг школмудар эрк биш дасх предметмүд заагт газад орна кел орулхм биш.

20. Школд сургъмджин кōдлмш оньгтагъар ясхнь бас неггддженэ. Сургъмджин кōдлмш — медрлд, күч-кōлснд, күч-кōлсч улст дурта болхднь, комму-низмн халацинь Тōрскндэн болн оln амтнд те-нъкэн уга дурта болхинь, пролетарск интернацио-нализмин халацинь сургуульчирин седкл-уханд тогтах кергтэ.

Сургуульчирт гер-бүлдэн, уульнд, оln баях гав-рт бийн культури бэрцэр бэрхин даслтс оглгъэр багшрин эк-эцкирин, оlna организацнн кōдлмш чангъгах кергтэ; илгхин тōлэ оln-амтн заагт педа-гогикнн цаялгъвр эладэр ясхмн, эк-эцкирин болн бүдүчүдин күүкдэн сургългъна заалт оlna омн ик-дүлн. Эн тбр хагълхд партийн, профсоюзн, ком-сом. ан болн нань чигн организац гер-бүлд, шко-лд баясн күчэрн дōнъгән огх зōвтэ. Советин школ цуг оln-амтнэ культури кемдженэ оōдллтд урмд-тагъар нилчән күргх даалгъврта.

Оln-амтнэ гегарлтин болн эрүл-менд харлгъна мōчмүд сургуульчирин кōдлмш амрлгън хойрин чик селгэ догшар гардад, сургуульчир сургууляр, оlna кōдлмшэр, күч-кōлснэ даслар күчнэгдлгъинь хō-рэд, теднэ эрүл-менд даарандан батрин кергт эв-аргъсинь олад баях даалгъврта.

21. Оln-амтнэ гегарлтин системн оньдарул-лгън школд пионерин болн комсомолнн организа-цин кōдлмшин туск сурвриг шинэр тавхиг неkdжэ-нэ. Наямн джилэ школд пионерин наста бичкдүд болн багъчуд сурхмн. Терүнлэ ирлцдж, пионерин организацнн чинр оēsхмн. Дасхлгъна хойрдгч дев-снъгин школмудар шишлнь эврэ болн производ-ствин организацла ниилсн комсомолнн организац баядж чадхмн. Эн хагт школин пионерин болн ко-молин организацнн кōдлмшт болн тедниг комсомолнн болн партийн органсин гардлгънд зōвэр ик сольт неkhмн.

22. Күүкдин делгү болн эрк биш сургългънд баях элад дуту-дундсиг уга кехмн. Цуг союзн рес-публиксэр наамн джилэ сургъулиг йос гаргългъна халхар батлад; эк-эцкирин, эсклэ теднэ ормд баях улсин күүкд сургългъна догшн даалт темдглхмн. 7-ас авн 16 күртл наста багъчудиг цугтнь наамн джилэ сургългъд орулхин даалт баярн газрин со-ветск органс бийдэн авхинь тогтахмн. СССР-н ЦСУ болн терүнэ газр-газрин органснь сургъу-лин наста күүкдин то авлгъиг ясулх зōвтэ.

Наямн джилэ сургъулиг эрк биш күчэхин тōлэ бюджетин халхар болн колхозин, кооперативин организацнн теткврэр, школин гермүд болн күүк-дин интернатмуд болмарнь бэрхиг теткх; кōдлмшэр оралдата эк-эцкирин күүкдин багмудин то зōвэр икдүлх; школмудар күүкдиг халун хотар теткх, түрүцр күүкдиг материалнь дōнъгэр теткхин тōлэ всеобучин кōрнь бүрдэх (ōнъгэр хотар, госар, хув-цар, дегтрмүдэр, нань чигн тоотар теткглгън); эн кōрнъгит бюджетас, колхозмудин; кооперативсин, профсоюзмудин теткврэс бүрдэхмн.

23. Советин школд сургъмджин болн сургългъна оньдаруллгън багширт, мастермүдт болн профес-сиональн техникин дисциплинсиг сургъачирт шин, улм оōдлсн неkhрмүд тавдженэ.

Советин йосна джилмүдт орн-нутгт багшрин то 1914 джилд 280 минъгънэс ода 2 сай күрч оēsн баянэ. Эн социализмин гегарлтин церг гидж күнд-лгътэгъэр Ленин нерэдсн культури агъу ик күчн. РСФСР-н школмудар педагогикнн урллитг саянэр эздж авсн кесг багш баянэ. Тер бийн күүкдиг сургъмджлгън болн сургългън зармдэн саянэр эс белдгдсн кергин болн моральн чинрэн педагогикнн кōдлмшлэ эс ирлсн улст даалгъ-гдна. Политехникин дисциплинс (маши медлгън, селанэ эдл-ахун девскрмүд, мастерскойн дамшл-тин сургълт) дасхдг квалификацта сургъачнрар муугъар теткддж.

Багшрин квалификац оōдлүллгън нег зүсн-нургълддан методическ авцта болна. Багшнр номсин, культури болн техникин шин күчәнъгъ-үслэ багъар таньлдна. Багшрин болн педагогич-еск коллективсин сургългън-сургъмджлгъна кōдлмшин янзс болн эв-аргъс шүүдж авлгъна кōдл-мшиг деерас керг уга үлүгъэр диглэд баядг йовдл-муд харгъна. Зарм газарнь багшрин материалнь баядлд килмджен огчэххн. Багшрин күч-кōлснэ болн эврэ бийиннь баядл-джиргъл ясулгч, теднэ идейн-теоретическ кемдженэ болн керг-үүлин ква-лификацин оōдллт теткгч эв-аргъ күчэгдх зōвтэ.

Багшрин күндтэ оlna оōдллтин тōлэ болн ба-гшин кадрмудиг шүүдж батллгънд, орминь соль-гънд диг-дара теткхин тōлэ зōвтэ медрл уга ба-гшнр дунд аттестац кех кергтэ болджана.

24. Школ оньдаруллгънд ик чинр педагогикнн номд баянэ. Болъ, ода бийн оlna джиргълэс босн сургългъна болн сургъмджин кесг эрки тōрмүд терүгэр хагългдад уга. Педагогикнн номин орън — оln-амтнэ гегарлтин систем оньдарул-гънд кōтлгч чинр эзлгън. Педагогикнн номин учрежденьсин үүлдврн эрки хувнь болджахнь — школд дасхлгъна чинрин гүн сургъулин девскр-мүдин таалт (дасхлтин зурас, программс, дасл-гин дегтрмүд); дасхлгъна болн багъчудт ком-мунизмн сургъмдж оглгънэ эв-аргъсиг болврул-лгън.

Педагогикнн кōдлмшин кемджэ оōдлүллгънэ

Профессиональн сургъулин тускар

26. Делгү сургългъ оньдарулгдджах учрар багъ-чудин профессиональн-техническ сургългъ онц чинр зуудженэ. Энүнэ тōрнъ — оln-амтнэ эдл-ахун цуг анъгсин тōлэ культури болн техническ сур-гългъна квалификацта кōдлмшчир болн селанэ эдл-ахун кōдлчир зурагъар болн бүрдәмджтэгъэр белдлгън.

Зарм кōдлмшчирин профессиональн-техническ кемдженэ дуту болсна учрар оданас авн зармдэн производствин ослт бэргддженэ. Цааранднь техни-

тōлэ союзн республиксэр педагогикнн халхар номин шинджлгънэ кōдлмш оргэр делгүлх, пе-дагогикнн институтмуд хоорнд шинджлгънэ аш-мудар сольца болн залгълда икдүллгън. РСФСР-н педагогикнн номсин Академ советин педагогич-кин теорин хагъллтд; школд политехникин болн профессиональн сургългъна туста дамшлтин дигл-лгънэ тōрмүдт онъган икэр огчэх зōвтэ.

25. Оln-амтнэ гегарлтин систем оньдаруллгъиг зуратагъар болн бүрдәмджтэгъэр, баярн газрин оварцинъ тооллгътагъар, амт школмудар теткл-гъиг ягъдг болвчн мууруллго күчэх кергтэ. Дорд үзгин союзн болн автономн республиксин школ-мудин ах классар баярн келн-амтсин күүкн улсин контингент цааранднь осклгънэ эрки тōрт онъган огхмн.

Школмуд сургългъна шин системд орлгъна зура союзн республик болгънд, терүнэ экономи-кин болн культури ослтин оварцднь орлцдж, салу-салуднь тавгдх зōвтэ. Тер деерэн школму-диг 7 джилас 8 джилэ эрк биш сургългънд орул-лгън болн хойрдгч девснъгин оln-зүсн школмуд бүрдэлгън 1959-1960 сургъулин джилас эклэд, 4 — 5 джилин туршарт дуусгдх зōвтэ. Ода пагин VIII — X классмудин сургуульчирт дундин школ-лит ода баях даслтин зурагъар болн программар сурад зуг күч-кōлснэ белдврн чангъллад, тōгс-кдг аръ теткх кергтэ.

Дундин школмудиг оньдаруллгъна зурас гар-гъсн цагт вүзмудиг болмар теткх тоотагъар дун-дин школмуд тōгскдях сургуульчир гархмн, юнъгад гихлэ, оlna эдл-аху дедд квалификацта баахн специалистрин кадрмудар теткдлгъндэн завср авч чадшго. Энүнэ тōлэ союзн республик болгънд, кергтэ болхла, оргч эргид (кирцхд, 4—5 джил) ода кōдлджэх дундин школмудас нег цō-кнъ үлдэгдх зōвтэ.

Школ оньдаруллгън Коммунистическ партъсин ЦК-с, Министрмүдин Советмүдас болн баярн газ-рин партийн болн советин органсас школмудин материалнь базинь батллгъна, сургъулин оln селгэ ууруллгъна, производствин даслт бүрдэлгъ-нэ, школ дуусджах сургуульчирнн цаг деернь кōд-лмшт оруллгъна программс, учебникүд, методикнн дōнънлмүд белдлгънэ ик кōдлмш неkhмн.

Союзн республик болгънд баярн газрин авцас иштэгъэр сургългън экллгънэ болн тōгсклгънэ, завсрин цагин, промышленностьд болн селанэ эдл-ахун кōдлмшт сургуульчирин орлцлгъ теткл-гънэ тōрин зōвиг огхмн.

Коммунистическ партъ Советин Союзин цуг кел-н-амтсин күч-кōлсчирин сургъулин цаарандан оōдллтиг эрки чинртэ тōрэн гидж тоолджана. Цуг кōдлмшчир болн кōдлмшч күүкд улс, колхоз-никуд бол колхознице дунд медрл авхд партийн болн орн-нутгин ах килмдж күргэд, эн тōриг күч-кōлснэ гарцин тасрхан уга дōнъгн болн диилвр-тэгъэр коммунизм тосхлгъна нег эв-аргънь гидж тоолхмн.

чекс прогресс келгън, цуг голлгч кōдлмшчирнэ квалификацтэ келгън неkhр улм икэр оōдлүллхмн.

Профессиональн-техническ сургългън делгүлгън. СССР-н оln-амтнэ эдл-ахун оōдлтин халхар Ком-мунистическ партъ темдглсн шин зурасла обрнн залгълдатагъар кедх зōвтэ.

27. Олгэ цагт баях фабричн-заводской сургългъ-на школмуд, күч-кōлснэ кōрнъгин ремесленн, тōмр хаалгъин, уулин промышленностин, тосхлтин учи- (Цааранднь 2-ч халха).

Бяадл-джиргъллэ школмудин залгълдаг батруллгъна

болн орн-нутгт эрдм-сургуулин системиг цааранднь

делгрүллгънэ тускар

КПСС-н ЦК-н болн СССР-н Министрмүдин Советин тезисмүд

(Цаарандкь).

лишмүд, профтехшколмуд болн совнархозмудин болн ведомствин фабрич-заводской сургуульчлгъна школмуд, промышленн болн селанэ эдла-ахун производствин бссн некврэс ард улдлжэцхана. Эдн бдрин болн асхин балгъсдин специализированн профессиональн-техническ училищмүдт хуврэгдх зөвтэ, даслгъна соргнь энд нег джилэс авн гурвн джил күртл, селан газрт—селанэ профессиональн-техническ училищмүдт хуврэгдэ, даслгъна 1—2 джил болзгта болх зөвтэ. Дасджах профессии күнд гийгинь халадх, даслгъна болзгнь эн училищмүдт токтагдхн.

Балгъсдин профессиональн-техническ училищмүдт производствин аныгсар шишлнүдүлгън кегддж, промышленностин, тосхлтин, колгнэ, залгълдана, коммунальн эдл-ахун, гуулганэ предприятинь болн культурн-бытовой организациин тблэ квалификацта кодлмшчнр белдхн.

Селанэ профессиональн-техническ училищмүд селанэ эдла-ахун квалификацта механизатормуд, тосхачнр болн селанэ эдл-ахун талдан чигн кодлчнр белдхэх зөвтэ.

Профессиональн-техническ училищмүдт куукд орцуулгънд гол онг бгдх зөвтэ, тедн зуг баадл тетклгънд, гуулганэ болн тинм баадлта специальностар биш, промышленн производствин профессар (прибор тосхлгн, радиотехническ, электротехническ, текстильн, уйдг, олгмр эдин болн нань чигн промышленность) бас даслгдцхэх зөвтэ.

Профессиональн-техническ училищмүд, науксин ули медрлар, политехническ болн 8-н джилэ школмуд сургуульчнрин авсн политехническ болн куч-колсн медрлар тулг кедж, делгу сургуулин предметсар эвранны сургуульчнртан немур медрл бгцхэх зөвтэ.

Профессиональн-техническ училищмүдин тонь, олн-амтна эдл-ахун некврмүдлэ ирлцдж бсх зөвтэ. Куч-колсн кбрнгийн ода баах училищмүдин болн школмудин зармсинь 3—5 джилд улдэх кергтэ, ним кевар эн джилмүдт арвн джилэ делгу сургуулин школмудин 10-ч класс чилэх багъчудт техническ училищмүдт орлж дасх эв-арг учрагдхн, кемр ямаран болв чигн учрар школ эс чилэсн багъчуд, ремесленн, тосхлтин, томр хаалгын, уулин промышленностсин училищмүдт, ФЗО-н школмудт болн селанэ эдл-ахун механизацин училищмүдт орлж дасцахн.

28. Профессиональн-техническ училищмүд, профессиональн эрдмин гол идэгннь авх эрки кергтэ сургуулин мастерскойта, сургуулин производствени ирлцнгуу оборудованьта, лабораторийста, сургуульчнрт сургъмдж бглгънд болн сургуульчнр бгдсн, производствени сургуулин квалификацта мастермүдтэ, багшнр-инженермүдтэ болх зөвтэ. Даслгъни кодлмш эн училищмүдэр, багъчуд шунмгъа кевар, тасрлан угагъар производствени кодлмшт орлцгъна ул деер тогтагда, шишлнь эрдмтэ кодлмшчнр белдгънэ тбртэ. Производствени сургуульчнр бгн техническ сургуульчнр залгълдан, ташр мастерскойсар болн предприятисар ирлцүлдж сургуульчнр, училищмүдэр бгнч профилтэ болн квалификацин ббдэн кемджатэ техническ сургуульчнр кодлмшчнр белдх эв-арг бгхн.

Профессиональн-техническ училищмүд эвранны сургуулин-сургомджин кодлмшнр предприятисла, тосхлтсла, совхозмудла болн колхозмудла бдрн залгълдата кевар кецхэх зөвтэ, тедн сургуульчнрин производствени дамшлтин тблэ кодлх орм бгэд, сургуульчнр йовуд шунмгъа болхд, багъчуд шин техник, нурлгч технолог болн куч-колсн ббдэн ашин эв-арг дасдж авхдн сэн баадл бурдэлгънд килмжэн бгцхэх зөвтэ. Багъчудин профессиональн сургуульчнр ясуулгънд совнархозмуд тасрлан угагъар аль-бис доньган кургцхэх зөвтэ.

Профессиональн-техническ училищмүдин гол тбрн—сургуульчнрин коммунистическ сургъмдж, теднэ идейн батрмдж, куч-колснур коммунистическ халац тогтлгън. Профессиональн-техническ училищмүдин сургуульчнрт коммунистическ сургъмдж бглгънд комсомол ик чинр зууджана.

29. Профессиональн-техническ училищмүдиг зарм

газмудар цжисулэд эврэ бийнь бийн даадг орулхин тблэ, сургуулин заведеньсин производствени уулдврэс ирх оруг бргджүлдж ббдлүлгъар тбр темдгидж, тасрлан угагъар кучаджэх кергтэ.

Куч-колсчнрин материалн теткврин бслтэс иштэ сургуульчнр дасджах профессан саянар медж авхдн урмд бгхн тблэ сургуульчнрт бгддг ода баах материалн теткврин баадлгн соляд, бнгар бгдг хот-хувца ормд сургуульчнрин джалв гидж гаргъсн сэн болх зөвтэ.

Бүклднв государствин теткврт бичн-сургуульчнринг, бячкүдин герин болн олн уртэ эк-эцкнрин куукдиг улдэхн.

Колхозмудин багъчуд профессиональн-техническ училищмүдт дасхд, тер туст кергтэ гаруг колхозмуд гаргъдж бгх тбр халахиг колхозмудт селвгддж келхн.

30. Профессиональн-техническ сургуулин системиг оньдарулгън, производствени сургуульчнр мастермүд болн профессиональн-техническ училищмүдин дасхачнр техническ, идейн-политическ болн даслгъни медрлин шин, ббдэн кемджатэ болхиг некджана. Иим училищмүд делгрлгънд мастермүд болн дасхачнр кергтэ болхн. Тер учрар иим кадриг техникумсар болн сургуулин ах заведеньсар белдлгънд ик онг бгдх зөвтэ.

Учебникүд болн үзмджин пособийс гаргългъиг икдүлэд, чинринь ясуулх кергтэ, сургъмджин-

Дундин шишлнь сургуулин тускар

33. Промышленн болн селанэ эдл-ахун производствд, тер мет культурин, геган-герлин болн эрул-мендин учрежденьст дундин шишлнь сургуульчнр кодлчнрт чинртэ орм бгднэ. Техникуд производствин бурдэгъачнр болдж, йилгъч чинр зууцхана. Мел эдн, техникуд производств бурдэгъачнр, тер учрар эн кадр белдлгънд онг онг бгдх зөвтэ.

Наукин болн техникн шин кучлэс олздлжх бдгэ цагин производствс, дундин шишлнь сургуулин заведеньс чилэсн улсац дамшт саянар медлгъ, тер мет теоретическ белдврин ббдэн кемджатэ некнэ. Болв эн сургуулин заведеньст сургуульчнр чинринь баадл-джиргълин некврлэ ирлцжэхн. Техникумсин, шишлнь училищмүдин болн школмудин сургуульчнр, дамшлтин кодлмшт кергтэ, болм дунгэ производствени дасмдж авцхэхн, производствени кодлмшт багъар орлцхана. Дундин шишлнь сургуулин системиг эрк биш оньдарулх кергтэ.

34. Дундин шишлнь сургууль, наамн джилэ политехническ школмудар болн делгу дундин сургуульчнр тушг кедж бурдэгдх зөвтэ.

Дундин шишлнь сургуулин заведеньсар специалистнр белдлгъиг олнд олзта кодлмш келгънэ ббдлүлдж залгълдулх кергтэ. Эднэ тблэ специалистнр белдлгъжэх, олн-амтна эдл-ахун аныгсар халагддж, тер мет предприятисин, тосхлтин болн талдан чигн организацин куч-колсн баадлар халагддж, кодлн баадж болн кодлмшас сулддж сургуульчнр даслгъни болзгнь адл биш бо-

Ах школин тускар

36. Советск Союзин Коммунистическ партин хбрдгч хург ах школин омн түрүн тбр кедж сургуульчнр дамшлтла, производствла залгълдатагннь батлгънаас иштэ специалистнр белдлгънэ чинринь ясуулхн гидж тавсн. Коммунистическ тосхлтин шин төрмүд ах школмудин кодлмшт баах темдгтэ дуту-дундиг уурулгъ некджана. Одгэ цагт болхла багъ наста кесг улс ах школ тбсаснанны даруд, кергин дамшт муугъар медрхана, ода цагин производствин төрмүдиг эврэн бийсн хагълдж кучадх тату белдвртэ болхана. Иим специалист кодлмшч коллективд эвранны орман олдж батрлн багъ биш цаг давна. Ах школ баадл-джиргълд производств тал ббдлүлгдх зөвтэ, тегэд йоста кевар залгълдата болх учрта. Наукин шин кучврлэ ирлцүлдж специалистнрин теоретическ белдврин кургъгннь ббдлүлгън терүнлэ хамдан бас кучадгдх зөвтэ.

техническ болн научн-популярн кинофильмс гаргългъиг бргджүлхн, профессиональн-техническ сургуульчнр радио болн телевидень бргар улзлх кергтэ.

31. СССР-н Госплан, СССР-н Министрмүдин Советл баадг куч-колсн кбрнгийн Ах уиртень, союзн республиксин Министрмүдин Совет болн геган-герлин министерств, профессиональн сургуулин болн делгу сургуулин 8-н джилэ, производствени сургуульчнр дундин школмуд болн профессиональн-техническ училищмүд чилэсн багъчудиг кодлмшт орулгъар урдаснь темдлгдсн зура дилгдж гаргългън зөвтэ, тийгхларн предприятисар багъчудиг кодлмшт орулдж авх орм бардж, куч-колс болн аамшгэс харлгъни техникиг чангъгар дилгдж кучадхиг бас тедн тоолх зөвтэ.

32. Профессиональн-техническ училищмүдин делгрлгънэ зерглүлдж, онц-бригадин сургуульчлгъни болн предприятисар ахр болзгга курсмуд бурдэлгъни кевар кодлмшчнрин шин кадр белдлгън ясуулгдх зөвтэ. Предприятисар кедлх производствени сургуульчнр професс болгънар баах, сургуулин шишлнь нег зурагъар болн прогрмар улгддж келдхн, тийгчкэд тер зураснь болн программснь газр болгъна предприятисин баадлэ ирлцүлгддж ясуулгдх зөвтэ. Теоретическ сургуульчнр аргъта болхла бдрн баах профессиональн-техническ училищд келхн.

Дундин шишлнь сургуулин заведеньс дасн сургуульчнр, делгу белдврин сургуульчнр авсн дээрэн, эвранны специальностар кергтэ тоот медрл, кодлмшнр дамшт, ташр деерн авсн специальностиннь нег ирлцнгуу кодлмшч профессор разряд авцхэхн. Дундин шишлнь сургуулин заведеньс даслгъиг чинринь ббдлүлдж, даслгд улсин медрлин тасрлан уга ясуулдх кергтэ.

35. Дундин шишлнь сургуулин заведеньсиг производствур эрк биш ббдлүлэд, эн тбриг, экономическ райодт кергтэ кадриг тоолдж, асхн болн чирэ далд даслгънд йовуд бгч делгрүлх кергтэ. Совнархозмуд, министерствс болн ведомствс, дундин сургуульчнр специалистнр белдлгънд негдлт бргар делгрүлцхэх зөвтэ, союзн республикс болхла—тиим кадр керглгдлгъни тбриг шуудж халагъад, теднэ белдлгън зуралх зөвтэ.

Сургуульчнрин чидлар промышленн технику гаргългдг, техникумсин цехмүд болн мастерскойс бурдэлгъ заадж селвглх кергтэ.

Селанэ эдл-ахун техникумс, ик-ик эдл-ахусар тушг кедж бурдэлгдхэх зөвтэ, тийгчкэд цуг голлгч кодлмшиг сургуульчнр бийсн кецхэх зөвтэ.

Асхн болн чирэ далд сурлгънд голлдж эвранны дасх специальностин баадлгэ профессор кодлджэх улс авгдх зөвтэ. Чирэ далд сурлгън сэн медрлэ дасхачнрга, ирлцнгуу сургуульчнр-материальн кбрнггэ техникумс баах газрар бурдэлгън чик болхн.

Коммунизм тосхлгъна бдгэ цагин баадл болхла ах школ делгу эрдм-медрлэ улс наукин болн техникн туслгч аныгннь гуунар медлг шунмгъагъар болн дурн-седкларн коммунизм тосхлгънд орлцлгч улс белдх зөвтэ. Промышленностьд болн селанэ эдл-ахуд кергтэ специалистнр белдлгънэ чинринь цаарандан ббдлүлгънд йилгъу он бгдх зөвтэ.

Специалистнрин дамшлтин болн теоретическ белдвринь ясуулхд тусхагддж кегддхэх ах сургуулин системиг оньдарулгън, общественн наук даслгъиг, багъчудт коммунистическ сургъмдж бглгън зөвэр ясуулхд деман кургдх бас тер мет цуг преподавательмүд студентствд сургъмдж дасхд шунмгъагъар орцулх зөвтэ.

Орн-нутгин научн цуг кадрмудин брал шахунь ах сургуулин заведеньст баахннь тоолад, ах сур-

(Цаарандинь 3-ч халж).

БААДЛ-ДЖИРГЪЛЛА ШКОЛМУДИН ЗАЛГЪЛДАГ БАТРУЛЛГЪНА БОЛН ОРН-НУТГТ ЭРДМ-СУРГУУЛИН СИСТЕМИГ ЦААРАНДНЬ ДЕЛГРҮЛЛГЪНЭ ТУСКАР

КПСС-н ЦК-н болн СССР-н Министрмүдин Советин тезисмүд

(Чилгчнь).

гтэ. Вузд багъчуд саянар шуудж авхин тэля, зяр-мдэн бичир шуувриг телжг нерэр кех кергтэ.

Ах сургъулин заведеньсин, партийн, профсоюзн болн комсомольск организацсин гардачир заводсар, колхозмудар болн совхозмудар вузмудт колхозникуд болн кэблэчир орхиг теткх шунлтта кэблмш кех зэвтэ. Ах сургъулин заведеньс диглхлэрн, сурх специальностян ямаранар дурлдж, шүлтдигинь, тер мет залу болн күүкд улсин куч-кэблснэ йилгъу ошчинь медх кергтэ.

44. Багъ наста специалистирин дамшлтин, тер мет теоретическ белдвринь бэблүлгэнд ах сургъулин заведеньс научн-педагогическ кадрин ханинь ясуулсн йилгъгч таалсин негнь. Билгтэ, кэблмшин дамшлтта, ах сургъулыта багъчудас наукин, техникин болн культурин цаарандк делгрлтиг теткх бэбэн медрлтэ научн-педагогическ кэблэчир белдхд таал учрах кергтэ.

Ах сургъулин заведеньс сургъаччирин кэблмшт, производствин нүүрт йовх эв-аргъиг, наукин болн техникин бэбгэ цагин диилвриг олзэдж сургъгдж чадх сэн дамшлтта, медрлтэ инженерн-техническ кэблэчириг предприятъсас, тосхлтсас, конструкторск бюросас болн научн-шинджлггнэ институтсас, агрономсиг, эмчириг бэбгэр орлцулх кергтэ. Эн улс сургъггнэ уулдврэн эврэннь шишлнь кэблмшлэ ирлцулхд эв-аргъ учрахиг, тер мет вузмудт тедн ямаран джалв бэбгинь ухалдж таслх кергтэ.

Эврэннь научн-медрлэн дангын бэблүлдж, научн шинджлггнэ кэблмшт шунлж орлцэд, производствд научн дэнь болхнь ах школин багш болгъна эрки тэбнь.

Ах сургъулин заведеньсин багшир зэрм специальностъсэр цаг-цагт снл амтнэ эдл-ахун иривъгъу авъгднь, теднэ научн-педагогическ уулдврин ончас иштэгъэр темдгтэ болзгар дамшлтин кэблмшт илгэгдг туста йовдл гэдж батлэмн.

Науцин кэблмшин геквэринь чангъгэдж бэблүлэд, номта девсэбгин вериг зуг эврэннь билгтэ куч-кэблсэрн наука болн дамшлтд темдгтэ невр бэбгэхднь зүүлгэад, научн-педагогическ кадрмудиг аттестовать кедгиг ясуулх кергтэ.

Вузмудин багшир болн профессормуд нургъгдж конкурсск системэр сувъггдх зэвтэ, болв теругинь зэвэрт эрк биш ясуулх кергтэ; научн-педагогическ кэблмшт чадх аргэтайгивь вузмудт шуудж авх кергтэ.

45. Наукин, техникин болн культурин делгрлтд ах сургъулин заведеньсин нилчнь улмар бэбд йовна. Вузмудар бэбэн теоретическ кемджэгтэ болн олн-амтнэ эдл-ахун, наукин болн культурин делгрлтд ик чинртэ научн шинджатс кех кергтэ. Профессормуд болн багшир производствла бэбхн залгъл дата бэбэдж, техническ бэбллтин шин тэб-

муд кучалггнд орлцж, наукин болн техникин шин кучлтиг производствд эдлггнд шундж орлцад, предприятъсин нүүрт йовх дамшлтиг хамцулдж тархагъад, общественн наукасар гүн шинджлт кех зэвтэ.

Промышленностиг болн тосхлтиг гардлгъан предприятъсур бэбдүлсн, научн-шинджлггнэ ик чинртэ тэбмуд хагълхднь вузмудт дэнь болна. Совнархозмуд болн селэнэ эдл-ахун залгъна органс, научн-шинджлггнэ ашан олзлхднь, производствин дамшлт тэвхднь вузмудт ик дэньгэн кургх зэвтэ.

Зэрм научн-шинджлггнэ институтсиг чинрнь негн ах сургъулин заведеньслэ негдүлх тэбиг туста гидж тоолхмн. Ах сургъулин заведеньсин, СССР-н наукин Академин, союзн республиксин иаукасин академсин научн кэблмшин залгълдагивнь туслнь тэбиг академслэ, научн-шинджлггнэ институтсла болн заводмудин ик-ик лабораторсла эрк биш ясуулхмн.

46. Ах школмудин сургъгмджин чинрнь йир ик. Эврэннь специальностян саянар гүүдүлдж медсн, ленинск идейин болн Коммунистическ партин политикин тэблэ шунмъга халуч ноолдачир, зэбрг болн джиргълнь байрта мана кергин диилврт гүүнэр итксн улс вузмудас гарх зэвтэ.

Йим сургъгмдж бэбгд общественн наука даслгън ик чинртэ. Марксизм-ленинвизмин ул медрлгн цуг авъгсин специалистирт эрк биш кергтэ. Лениниг кевтнь саад, энүнэ ик теоретическ зэбринь чадмгар олзлад, коммунистическ кевэр джиргъл-бэбдлэн тосхх кергтэ. Марксизм-ленинизм дасхлгън уудэгч, дэвргч, дэбч гаргта болх зэвтэ. Мана багъчудиг саячудин идеологла болн ямаран болвчн ревизионизмин эклплэ таасшгэгъар бэбкх кергтэ. Обществнн наука даслгъиг, эрк биш естественн наука даслгънла таслвр уга залгълдатагъар кедж, студентирт медрлиг научн эв-аргъар хэбэдж олхднь дэнь болхмн. Вузмудар марксистско-ленинск теорий дасхлггнд тэвгддэж бэблэн некврмуд, багш болггнд тасрхан угагъар зүткэж эврэннь медрлэн бэблүлдж, кэблмшэн дамшлтла, эндрк бэбрин тэбмудлэ бэбхн залгълдулдж кетхэ гидж даалгъна.

Вузмудар багъчудт сургъгмдж бэблгън—цуг профессормудин, багширин, партийн, профсоюзн, комсомольск организацсин керг. Теднэ кергнь—марксистско-ленинск хэлэл, куч-кэблсн дурлгъ, коммунистическ серл-уа, общественн уулдврин дамшлт студентирт дасхдж сургългън.

Ах школ студентирт, номдан даалгэврта шүлтлгъ, наука даслггнд уулдвртэ шунлт, онцдан кэблгъ дасхх зэвтэ. Студентирин цагинь мел занягд гаргэдгиг эрк биш уурулад, ах курсин студентириг научн-шинджлггнэ кэблмшт бэбгэр орлцулх кергтэ.

47. Орн-нутгт ах сургъулин заведеньсиг диглггэр кегдх ик кэблмшиг эрк биш кучалхэрн, вузмудиг производствур бэбдүлхиг тоолх кергтэ. Вузмудин тоогинь промышленн шин центрмудэр икдүлхмн, нег үлэ Сибирин болн Хол Восток н райодар болн Дунд Азийин республиксар. Москва, Ленинград, Киев болн нань чигн балгъгдт вузмудиг тус угагъар нег ормд баглад бэблг чиклхмн.

48. Дасхдэжх сургъулиг производствд кэблмшлэ ирлцулх уэгүр ах сургъулин системиг онъдаруллгън, олн-амтнэ эдл-ахуд, наука болн культурт кергтэ, белдгдсн специалистирин тонь джил ирвэс бэбд йовлгар тоолгддж бурдэгдх зэвтэ. Ах сургъулин заведеньсин ик зуугиннь кэблмшинь онъдаруллгъиг, 1959 джил эклэд, 3—5 джилин эргид дүсүлэд кучасн туста. Совнархозмудин, предприятъсин, научн-шинджлггнэ болн нань чигн организацсин гардачир, вузмудт штатн, джалвта хар болн техническ кэблмшин орм гаргэдж, теднднь студентир кэблхин кергт бэбд, студентирин производствнн сургъулин бурдэггэад, тедниг бэбх ормар теткэд, шишлнь хуацар болн нань чигн тоотар теткх зэвтэ.

Ах школиг онъдаруллгъна цуг тэбмуд, бичэн тэвгдсн государственн чинртэ тэбмуд улм сэл кучалхд орн нутгин вузмудт дэнь болх зэвтэ.

Дундин болн ах школиг онъдаруллгън кедс сай улсин, цуг советск олн амтнэ сэн хэбэбн. Эн тэбиг чикэр кучалггн советск общественн материалн болн ухан-седклин цаарандк делгрлтд ик чинртэ болх зэвтэ, нег үлэ КПСС-н XXI-ч хургин күүндж батлх тер ик зуран тускд. Школиг джиргъл-бэбдлур бэбдүлггн коммунизмин цагт бэбэдж, кэблх, бэбжэх үйирт улм саянар сургъгмдж бэбх эрки кергтэ таал учрахмн.

Мана орн-нутгт школ онъдаруллгъна тэбэр эс соньмсдэж нег чигн бэб-бул уга. Тер учрар КПСС-н Центральн Комитет болн СССР-н Министрмүдин Совет эн тезисмудиг эрк биш цуг олн амтнэ күүндврт тэвхмн гидж тоолв. Эннь тегэд, олн-амтнэ эрдм-сургъулин системинь онъдаруллгъна тодрха хаалгивнь негинь олдж йилгълхэрн, нүүрт йовх, багъчудт куч-кэблснэ сургъгмдж бэблггнд темдгтэ диилвр бэбсн школмудин болн вузмудин дамшлтинь болн советск общественностин сув-селвгивнь кевтнь олзлхиг теткхмн.

Темдгдсн онъдаруллгън, багъчудин медрлэнь болн сургъгмджднь школин нилчинь бэблүлэд, энүнэ общеобразовательн кемдэбгивнь болн керг кучалгч квалификацинь зэбэр бэбгдж, олн-амтнэ эдл-ахун, наукин болн культурин цуг авъгсин тэблэ бэбэн медрлтэ кадрмуд саянар белгъ теткэж, коммунизм тосхгч хаалггарн батар ишкэд йовдж йовх Советск Союзин кучнь бэбд улм икэр нэбк болх.